

Лівощко Т.В., к.е.н., доцент
доцент кафедри економіки підприємства
Кушнар'ова Т.О.
Запорізька державна інженерна академія
cushnaryova.zor@mail.ru

ПЛАНУВАННЯ ЗАХОДІВ ЗНИЖЕННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Лівощко Т.В., Кушнар'ова Т.О. Планування заходів зниження собівартості продукції промислового підприємства. У статті розглянуто основні напрями зниження собівартості продукції промислового підприємства. У дослідженні виявленні шляхи та засоби зниження собівартості для промислового підприємства.

Ливощко Т.В., Кушнарёва Т.А. Планирование путей снижения себестоимости продукции промышленного предприятия. В статье рассмотрены основные направления снижения себестоимости продукции промышленного предприятия. В исследовании выявлении пути и средства снижения себестоимости для промышленного предприятия.

Livoshko T., Kushnaryova T. Planning of ways of decrease in the cost price of production of the industrial enterprise. In article the basic directions of decrease in the cost price of production of the industrial enterprise are considered. In research revealing of a way and means of decrease in the cost price for the industrial enterprise.

Вступ. Одним з найважливіших показників ефективності діяльності підприємства, який комплексно характеризує використання всіх ресурсів, а саме, матеріальних, трудових та фінансових є собівартість продукції. Відповідно до національних стандартів бухгалтерського обліку собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг) включає виробничі витрати і складається з виробничої собівартості продукції (робіт, послуг), реалізованої протягом звітного періоду, нерозподілених постійних загальновиробничих витрат та наднормативних виробничих витрат. Вона є базою ціни продукції визначає економічну ефективність впровадження нової техніки, доцільність та вірогідність виробництва різних видів продукції.

Постановка проблеми. Визначити поняття «собівартість», калькуляція, та фактори, що впливають на зниження собівартості продукції, визначити вплив технологічних і організаційних факторів на формування цього показника; обґрунтувати доцільність ведення на підприємстві управлінського обліку та його зв'язок із собівартістю продукції; розглянути методи обліку витрат і калькулювання собівартості продукції.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На сьогодні існує дуже багато тлумачень «собівартості продукції». Наведемо окремі з них: Шегда А.В. трактує це поняття так: собівартість продукції – це виражені в грошовій формі

сукупні витрати на підготовку і випуск продукції (робіт, послуг) [1, с. 338].

Давидович І.Є. розглядає собівартість продукції, як виражені в грошовій формі витрати, пов'язані з підготовкою, організацією, веденням виробництва та реалізацією продукції [2, с. 71].

Виклад основного матеріалу. Собівартість продукції є базою ціни продукції (її нижньою межею для виробника), визначає економічну ефективність впровадження нової техніки, доцільність та вірогідність виробництва різних видів продукції. Для правильного використання та аналізу даного показника необхідно знати особливості його формування, склад виробничих витрат та шляхи їх зниження.

У законодавстві собівартість визначається як вартісна оцінка використовуваних у процесі виробництва продукції (робіт, послуг) природних ресурсів, сировини, палива, матеріалів, енергії, основних фондів, трудових ресурсів, а також інших витрат на її виробництво і реалізацію. Отримання найбільшого ефекту з найменшими витратами, економія трудових, матеріальних і фінансових ресурсів залежать від того, як вирішує підприємство питання зниження собівартості продукції. Для того, щоб домогтися успіхів у майбутньому і не витрачати зайвого часу на виявлення резервів збільшення обсягу продукції (послуг) і зниження собівартості за минулі періоди, необхідно систематично вести оперативний, внутрішньогосподарський, порівняльний аналіз.

Безпосереднім завданням аналізу є: перевірка обґрунтованості плану за собівартістю, прогресивності норм витрат; оцінка виконання плану і вивчення причин відхилень від нього, динамічних змін; виявлення резервів зниження собівартості; дослідження шляхів їх мобілізації [3, с. 92].

На підприємствах обчислюють собівартість:

- валової;
- товарної (виготовленої);
- реалізованої продукції.

На промисловому підприємстві важливе місце займає калькулювання собівартості окремих виробів, яке потрібне для вирішення низки важливих завдань: обґрунтування цін на вироби, обчислення рентабельності виробництва, аналізу витрат при виробництві однакових виробів на різних підприємствах, визначення економічної ефективності різних організаційно-технічних заходів.

Класифікація витрат операційної діяльності за статтями витрат показана на рисунку 1.

На виробничу діяльність впливають принципи формування собівартості продукції:

- чітке розмежування витрат підприємства за сферами господарської діяльності – виробнича, адміністративна, капітальні вкладення, невиробнича, збутова;
- безпосередній зв'язок витрат з процесами виробництва та обігу;
- групування витрат у процесі відтворення для відновлення основної виробничої діяльності;

Рисунок 1 – Класифікація витрат операційної діяльності за статтями витрат

- повний облік фактичних витрат незалежно від рівня дотримання встановлених норм та умов [3, с. 92];
- прямий зв'язок витрат на виробництво продукції з визначеним періодом часу.

Класифікація витрат за економічними елементами на рисунку 2.

Планування собівартості продукції для підприємства є складовою частиною планування діяльності промислового підприємства і включає систему техніко-економічних розрахунків, які відображають величину поточних витрат, що включаються до складу собівартості валової продукції і витрати усього промислового циклу за етапами управління. Метою планування собівартості є економічно обґрунтоване визначення величини витрат, необхідних у плановому періоді для виробництва і збуту кожного виду та всієї промислової продукції підприємства [4, с.256].

Головним завданням аналізу собівартості продукції є:

- 1) оцінка обґрунтованості планових завдань із собівартості продукції;
- 2) перевірка достовірності інформації про фактичну собівартість;
- 3) оцінка виконання планових завдань за узагальнюючими показниками їх динаміки;
- 4) дослідження структури витрат порівняно з плановими даними та в динаміці;

Планування заходів зниження собівартості продукції промислового підприємства

Рисунок 2 – Класифікація витрат підприємства за економічними елементами

5) виявлення резервів зниження витрат на виробництво та реалізацію продукції;

6) розроблення заходів щодо забезпечення ефективного управління витратами і формування собівартості продукції.

Витрати підприємства класифікуються за такими ознаками (таблиця 1).

Таблиця 1.1 – Групування витрат за кваліфікаційними ознаками

Ознака кваліфікації	Групування витрат
1	2
За способом перенесення вартості на продукцію	- прямі витрати; - непрямі витрати
За видами продукції	- витрати на вироби; - витрати на групи виробів; - витрати на замовлення
За економічним змістом (елементами витрат)	- матеріальні витрати; - витрати на оплату праці; - відрахування на соціальні заходи; - амортизація; - інші витрати
За календарними періодами	- поточні витрати; - одноразові витрати

Продовження таблиці 1

За ступенем впливу обсягу виробництва на рівень витрат	- умовно-змінні витрати; - умовно-постійні витрати; - інші (змішані, незворотні, альтернативні)
За місцем виникнення витрат	- витрати виробництва; - витрати цеху; - витрати дільниць; - витрати функціональних служб
З цільовим призначенням (статтями калькуляції)	- прямі виробничі витрати; - витрати на утримання й експлуатацію машин і механізмів; - загально виробничі витрати; - адміністративні витрати; - витрати на збут
За функціями управління	- виробничі витрати; - невиробничі витрати
За звітними періодами	- капітальні витрати; - фінансові витрати
Залежно від доцільності їх здійснення	- продуктивні витрати; - непродуктивні витрати
За ступенем залежності від прийняття рішень	- релевантні витрати; - не релевантні витрати
За порядком обчислення	- фактичні витрати; - планові (бюджетні) або прогнозовані; - нормативні витрати
За ознакою переносу вартості в часі	- операційні витрати; - витрати на амортизацію

Калькулювання – це обчислення собівартості продукції (окремих виробів), яке потрібне для обґрунтування цін на продукцію, розрахунку рентабельності виробництва, аналізу витрат на виробництво однакової продукції на різних підприємствах, визначення економічної ефективності різних організаційно-технічних заходів. Калькуляцію розуміють як процес обчислення собівартості одиниці продукції. У кінцевому результаті калькуляція є документом, в якому представлені всі витрати на виробництво та реалізацію одиниці конкретного виду продукції у вигляді витратних статей [5, с. 278].

Найчастіше використовується калькулювання за повними і неповними витратами.

Виявлення резервів зниження собівартості повинне спиратися на комплексний техніко-економічний аналіз роботи підприємства: вивчення технічного та організаційного рівня виробництва, використання виробничих потужностей і основних фондів, сировини і матеріалів, робочої сили, господарських зв'язків [6, с. 112]. Сукупні витрати підприємства залежно від їх призначення виражаються різними показниками. Згідно з чинним законодавством та інструктивними матеріалами визначають такі показники:

- валові витрати;
- кошторис виробництва.

Фактори, які впливають на рівень собівартості, розділяються на зовнішні

та внутрішнього порядку.

До зовнішніх відносять:

- зміну цін на матеріали, напівфабрикати, інструмент, паливо, енергію, які підприємство отримує від сторонніх підприємств;
- зміну встановлених розмірів мінімальної заробітної плати, а також різного роду обов'язкових внесків, відрахувань і нарахувань на заробітну плату (наприклад, соціальне страхування);
- зміну тарифів на перевезення вантажів;
- інші.

Основними внутрішніми факторами є:

- підвищення продуктивності праці;
- зниження трудомісткості продукції;
- зниження матеріаломісткості продукції;
- ліквідація втрат від браку;
- інші.

Розрізняють поточні та перспективні резерви зниження собівартості, які включають усі види непродуктивних витрат (явні і приховані), також перевитрати ресурсів і надмірні витрати грошових коштів, виявлених у процесі аналізу [7, с. 86].

До перспективних резервів відносять:

- збільшення обсягів випуску продукції;
- впровадження досягнень науково-технічного прогресу.

Одночасно повинна враховуватися і перехідна економія за тими заходами, що здійснені в попередньому році.

Таким чином, групування витрат дає можливість розробити стратегію розвитку виробничої діяльності. Управління собівартістю продукції потребує шляхів впровадження механізмів зниження витрат на одиницю продукції, що дає можливість отримати прибуток від виробничої діяльності.

Основна мета аналізу собівартості продукції — знаходження шляхів і джерел зниження собівартості продукції та збільшення прибутку [8, с. 54].

Тому ефективними є такі напрями аналізу:

- виробнича собівартість товарної продукції за статтями калькуляції та за елементами витрат;
- витрати на одну гривню виготовленої продукції;
- собівартість окремих виробів;
- прямі статті витрат;
- непрямі статті витрат.

Аналіз витрат за елементами дає змогу:

- дослідити зміни у структурі собівартості порівняно з бізнес — планом;
- оцінити динаміку структури витрат;
- охарактеризувати галузеві особливості (матеріаломісткість, фондомісткість, енергомісткість, трудомісткість виробництва);
- встановити вплив науково-технічного прогресу, рівня кооперації та

спеціалізації на зміну структури витрат;

- визначити найважливіші напрями пошуку резервів зниження собівартості.

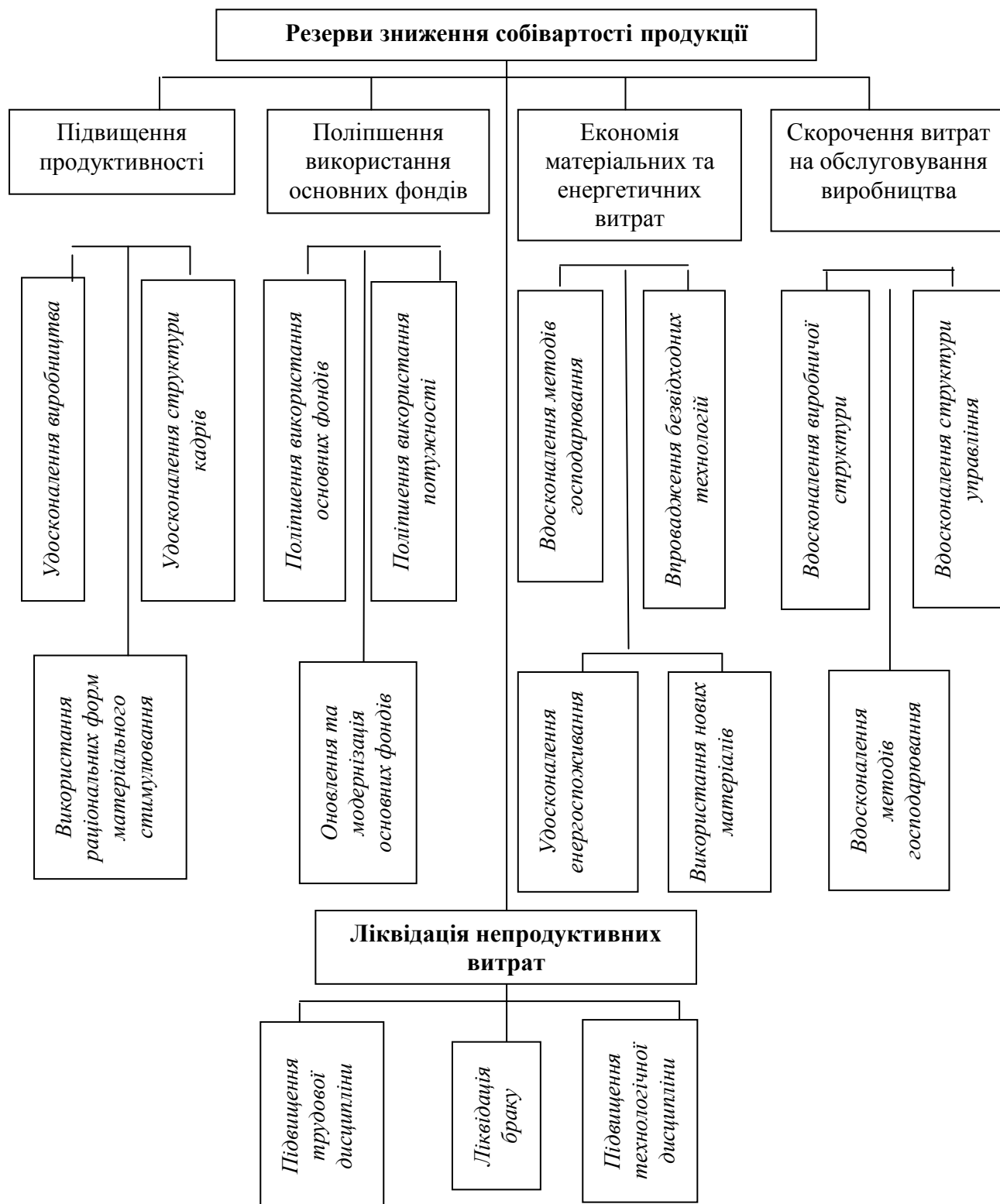

Рисунок 3 – Резерви зниження собівартості

Вирішальною умовою зниження собівартості служить безперервний технічний прогрес. Впровадження нової техніки, комплексна механізація і автоматизація виробничих процесів, вдосконалення технології, впровадження

прогресивних видів матеріалів дозволяють значно знизити собівартість продукції.

Зниження собівартості продукції забезпечується за рахунок – зниження матеріаломісткості продукції, що буде призводити до підвищення обсягів виробництва, а також за рахунок зменшення загальновиробничих, адміністративних та збутових витрат підприємства [9, с. 102].

Зниження собівартості одиниці продукції та витрат на одну гривню продукції досягається такими заходами:

- збільшення обсягу виробленої продукції;
- зменшенням витрат у результаті впровадження організаційно-технічних заходів (ОТЗ);
- усунення непродуктивних витрат і невиправданих перевитрат за елементами та калькуляційними статтями витрат.

Збільшення випуску та реалізації продукції сприяє зниженню собівартості одиниці продукції за рахунок економії умовно-постійних витрат.

Основним шляхом зниження рівня собівартості продукції підприємства є скорочення тих витрат, які мають найбільшу частку в її структурі.

Амортизація — системний розподіл вартості, що амортизується, необоротних активів протягом строку їх корисного використання (експлуатації). Відповідно до п. 145 Податкового Кодексу України визначаються шляхом застосування норм амортизації, у відсотках до балансової вартості груп основних засобів на початок звітного періоду [10].

На рисунку 3 показані резерви зниження собівартості.

Найбільш ефективними напрямками зниження собівартості продукції – є зниження умовно-постійних витрат, їх економія. Проведення аналізу виробничої діяльності - необхідний захід для пошуку резервів; зниження ціни на матеріали та сировину і розташування постачальників поблизу підприємства.

Висновки та пропозиції. В статті було визначено поняття собівартості продукції та розглянуті фактори, що впливають на зниження собівартості продукції, формування системи витрат на підприємстві. Аналіз собівартості продукції вказує на шляхи покращення діяльності. Найголовнішими заходами підвищення рентабельності діяльності є:

- забезпечення розвитку та конкурентоспроможності підприємства та ринку через пошук шляхів зниження собівартості продукції;
- зниження матеріаломісткості продукції, що буде призводити до підвищення обсягів виробництва.
- впровадження інноваційних технологій та інвестиційних програм розвитку виробництва.

При постійному пошуку шляхів зниження собівартості підприємства України зможуть вийти на новий рівень розвитку виробничої стратегії та ціноутворення.

Список літератури:

1. Шегда А.В. Економіка підприємства : навч. посіб. / Шегда А.В. – К. : Знання 2005. – 431 с.

2. Давидович І.Є. Контролінг : навчальний посібник / Давидович І.Є. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 552 с.
3. Швайка Л.А. Планування діяльності підприємства : навч. посіб. / Швайка Л.А. – Львів : Новий світ-2000, 2003. – 268 с.
4. Москалюка В.Є. Планування діяльності підприємства : навч. посіб. / За заг. ред. В. Є. Москалюка. – К. : КНЕУ, 2005. – 384 с.
5. Тарасюк Г.М. Планування діяльності підприємства : навч. посіб. / Тарасюк Г.М., Шваб Л.І. – К. : Каравела, 2003. – 432 с.
6. Горемыкин В.А. Планирование на предприятии / Горемыкин В.А., Бугулов Э.Р., Богомолов А.Ю. – М. : Информ.-издат. дом. «Филинь», 2004. – 520 с.
7. Грещак М.Г. Совершенствование планирования на промышленном предприятии / М.Г. Грещак, Л.В. Минин, Н.Г. Белик, П.Д. Гончарук. – К. : Техника, 1998. – 184 с.
8. Пивоваров К.В. Планирование на предприятии : учеб. пособие. / Пивоваров К.В. – М. : Издат.-торговая корпорация «Дашков и Ко», 2004. – 232 с.
9. Палтерович Д.М. Планирование потребности в оборудовании / Д.М. Палтерович. – М. : Экономика, 1972. – 224 с.
10. Податковий кодекс України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/275-17>.

Ключові слова: продукція, матеріали, витрати, собівартість, шляхи та фактори зниження собівартості, аналіз.

Ключевые слова: продукция, материалы, расходы, себестоимость, пути и факторы снижения себестоимости, анализ.

Keywords: products, material, expenses, prime price, factors and ways reduce the cost, analysis.

Надійшла до редакції 22.05.2014 р.

Рецензент: к.е.н., доцент Конащук В.Л.